

Potrafi w ciągu dnia kontrolować swoje potrzeby fizjologiczne i korzystać z toalety z mniejszym lub większym wsparciem dorosłego.

Pojmuje świat konkretnie, opierając się na tym, co jest dostępne jego obserwacji.

Coraz lepiej orientuje się w przestrzeni i używa przyimków typu: *na, pod, przed, za, w*.

Maszeruje, biega, skacze, jego ruchy są skoordynowane.

Chętnie słucha bajek, opowiadań, wierszy i piosenek.

Potrafi zbudować wieżę z 4–8 elementów.

Zna swoje imię i nazwisko oraz swój wiek.

Zadaje wiele pytań.

Chętnie bawi się w dom i rodzinę, dzięki czemu trenuje pełnienie ról społecznych i utrwala zasady obowiązujące w grupie.

Chętnie się wygłupia i rozśmiesza innych, aby skupić na sobie uwagę.

Zna formy grzecznościowe i ich używa, jest uprzejmy w stosunku do innych.

Buduje relacje z innymi osobami – bezpośrednio i otwarcie odnosi się do nauczyciela i stara się podporządkowywać jego poleceniom.

Umie sobie poradzić z separacją od rodziców, chociaż czasami mogą pojawiać się okresy płaczliwości czy zachwiania poczucia bezpieczeństwa.

Klasyfikuje przedmioty ze względu na ich wspólną cechę, np. kolor, wielkość, przeznaczenie.

Dopasowuje fragment obrazka do całości, składa w całość obrazek podzielony na 2–3 fragmenty.

Zaczyna ciąć przystosowanymi do jego wieku nożyczkami i próbuje wycinać po linii, konturze.

Lubi i potrafi uczestniczyć w zabawach i aktywnościach uwzględniających różne ruchy całego ciała.



# Język i mowa

**Dziecko 3-letnie** powinno prawidłowo wymawiać wszystkie samogłoski oraz spółgłoski /t/, /d/, /n/, /l/, /k/, /g/, /f/, /w/, a także głoski szeregu ciszącego, czyli /ś/, /ź/, /ć/, /dź/. Może również próbować wypowiadać głoski szeregu syczącego, czyli /s/, /z/, /c/, /dz/. W tym wieku w mowie dziecka często pojawiają się substytucje, czyli zamienianie głosek szeregu szumiącego /sz/, /ż/, /cz/, /dź/ na wspomniane głoski szeregu syczącego, co określamy jako seplenienie. Również głoska /r/ może być zamieniana na /l/ lub /j/. Po ukończeniu 3. roku życia dziecko wchodzi w okres swoistej mowy dziecięcej, którą cechuje tworzenie nowych słów z dwóch istniejących wyrazów o podobnym znaczeniu, np. *zatelefonić* – *zatelefonować* + *zadzwonić*. Takie zjawisko określane jest terminem **kontaminacja**. Kolejne formy zniekształcania słów to przestawianie kolejności głosek w słowie, czyli **metatazy** (np. *lomokotywa*), oraz **asymilacje**, czyli upodobnienia (np. *komfitura*). Wypowiedzi malucha powinny składać się już z 3 lub 4 elementów i być zrozumiałe nie tylko dla najbliższego otoczenia. 3-latek, który pod koniec 2. roku życia posługiwał się głównie zdaniami prostymi, a więc wypowiedziami będącymi zestawieniem rzeczownika i czasownika, w ciągu kolejnych miesięcy nabiera umiejętności tworzenia zdania złożonego. Jest to czas niezwykle intensywnego przyrostu zarówno rozumienia mowy (mowy biernej), jak i zasobu słów, które dziecko wypowiada (ok. tysiąca słów), oraz umiejętności formułowania wypowiedzi (mowy czynnej). Bierny słownik 3-latka jest zdecydowanie bogatszy niż czynny. Korzystając z jego zasobów, dziecko potrafi wypowiadać kolejno krótkie, 3-wyrazowe zdania i prowadzić niedługą rozmowę. **Zadaje wiele pytań**. Większość tego, co mówi, jest zrozumiałe, choć 3-latek czasem się zacina, jąka lub powtarza słowa (szczególnie w sytuacjach wzbudzających silne emocje). Chętnie słucha bajek, opowiadań, wierszy i piosenek – stosunkowo szybko uczy się ich na pamięć, szczególnie gdy temat jest mu bliski i atrakcyjny. Aktywnie uczestniczy w zabawach ruchowych ze śpiewem. Rozumie wiele przymiotników i zaczyna właściwie używać zaimków: *ja*, *ty*, *moje*, *twoje*. Zna podstawowe słownictwo odnoszące się do relacji czasowych i przestrzennych. Rozróżnia i nazywa kolory podstawowe. Nazywa elementy otoczenia i środowiska

przyrodniczego: rośliny, zwierzęta, zjawiska pogodowe itp.

**3-latek** chętnie przyswaja kolejne słowa, ponieważ dzięki temu może być lepiej rozumiany przez otoczenie. Jednak żeby nauczyć się języka, należy mieć z nim nieustanny kontakt, dlatego tak ważne są wszelkie oddziaływania stymulujące mówienie i rozumienie języka. W ramach rozwoju powinna się znaleźć cała gama aktywności, które mają na celu rozwijanie komunikacji, nadawania i rozumienia mowy:

od wprowadzania i wyjaśniania nowych słów i określeń (przymiotników, przysłówków, zaimków, przyimków), poprzez stwarzanie pola do swobodnego używania tychże, do budowania opisów otoczenia i sytuacji oraz kształcenia umiejętności wyrażania werbalnie własnych stanów i uczuć. Dziecko jest wdzięcznym odbiorcą takich oddziaływań, ponieważ oprócz bycia rozumianym sprawne posługiwanie się mową daje mu możliwość wpływania na otoczenie i zyskiwania nad nim kontroli, koncentrowania na sobie innych i wzbudzania ich podziwu.

Wszystkie powyższe zmiany i procesy prowadzą do wyodrębnienia się poczucia tożsamości dziecka, świadomego odczuwania własnego „ja” w odróżnieniu od innych. To początek kształtowania się osobowości, nazywanej „strukturą ja”.

**3-latek** słowami określa siebie (poczynając od imienia), co stanowi podstawę budowania samoświadomości. Wie, jak silną moc sprawczą ma jego zachowanie i jak w czytelny sposób sygnalizować swoje potrzeby. 3. rok życia to czas, w którym prawidłowo rozwijające się dziecko uzyskuje autonomię i poczucie własnej wartości (II faza rozwoju człowieka według E. Eriksona). Można ten etap nazwać również za M. Mahler zakończeniem stadium separacji i indywiduacji. Dziecko staje się świadomą i autonomiczną osobą.

**Dziecko 3-letnie** jest w miarę samodzielny, ciekawym świata odkrywca, silnie zmotywowany do dalszego poszerzania swojej wiedzy i umiejętności. W eksplorowaniu pomagają mu dobra sprawność ruchowa, coraz lepsza percepcja i koordynacja wzrokowo-słuchowo-ruchowa.

**3-latek** potrafi nawiązywać przyjaźnie i współdziałać. Radzi sobie z rozwiązywaniem różnych problemów – samodzielnie lub z pomocą innych. Potrafi oddziaływać na otoczenie, jest świadomy tego, jak ważnym narzędziem jest mowa i umiejętność komunikowania się.

Potrafi efektywnie korzystać z aktywności i zajęć, które umożliwiają mu dynamiczny rozwój. Jest w stanie znieść rozłąkę z rodzicami, wyjść poza ramy środowiska rodzinnego i zaadaptować się w przedszkolu, co stanowi doskonałą podstawę dla pobudzania rozwoju dziecka i wzbogacania jego doświadczeń.

Autorki: **prof. Marta Bogdanowicz, Emilia Link-Dratkowska**